बाह्रदशी गाउँपालिकामा प्रचलित लोकगीतहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय,
नेपाली केन्द्रीय विभागअन्तर्गत सञ्चालित स्नातकोत्तर तह,
चौथो सत्रको शोधपत्र लेखन (५७७) को
प्रयोजनका लागि
प्रस्तुत

शोधपत्र

शोधकर्ता
इन्दु अधिकारी
नेपाली केन्द्रीय विभाग
कीर्तिपुर, काठमाडौँ
२०७७

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग,
कीर्तिपुर, काठमाडौं

शोधनिर्देशकको सिफारिस

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा समाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको स्नातकोत्तर तह चौथो सत्रका विद्यार्थी इन्दु अधिकारीले *बाह्रदशी गाउपालिकामा प्रचलित लोकगीतहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण* शीर्षकको यो शोधपत्र मेरो निर्देशनमा तयार पार्नुभएको हो । प्रस्तुत शोधपत्र आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि सिफारिस गर्दछु ।

....

उप-प्रा.डा. साधना पन्त

शोधनिर्देशक

नेपाली केन्द्रीय विभाग

त्रि.वि. कीर्तिपुर, काठमाडौं

मिति : २०७७/०६/०८

त्रिभुवन विश्वविद्यालय
मानविकी तथा सामाजिकशास्त्र सङ्काय
नेपाली केन्द्रीय विभाग,
कीर्तिपुर, काठमाडौँ

स्वीकृति-पत्र

त्रिभुवन विश्वविद्यालय, मानविकी तथा सामाजिक शास्त्र सङ्कायअन्तर्गत नेपाली केन्द्रीय विभागको शैक्षिक सत्र २०७३/७४ का छात्रा इन्दु अधिकारीले स्नातकोत्तर तह, चौथो सत्रको प्रयोजनका लागि तयार पार्नुभएको *बाह्रदशी गाउँपालिकामा प्रचलित लोकगीतहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण* शीर्षकको शोधपत्र मूल्याङ्कन समितिद्वारा आवश्यक मूल्याङ्कन गरी स्वीकृत गरिएको छ ।

शोध मूल्याङ्कन समिति

क्र.सं.	**नाम**	**हस्ताक्षर**
१.	प्रा.डा. कृष्णप्रसाद घिमिरे (विभागीय प्रमुख)	....
२.	उप-प्रा.डा. साधना पन्त .... (शोधनिर्देशक)	
३.	प्रा.डा. लक्ष्मणप्रसाद गौतम (बाह्य परीक्षक)	....

मिति : २०७७/०६/०८

कृतज्ञताज्ञापन

'बाह्रदशी गाउापालिकामा प्रचलित लोकगीतहरूको सङ्कलन, वर्गीकरण र विश्लेषण' शीर्षकको प्रस्तुत शोधपत्र तयार पार्ने क्रममा आफ्नो नियमित कार्य व्यस्तताका बाबजूद पनि यस कार्यका लागि मार्ग निर्देशन, प्रेरणा, सल्लाह एवं हौसला प्रदान गर्नुहुने आदरणीय गुरुआमा उपप्राध्यापक डा. साधना पन्तज्यूप्रति म हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दछु ।

शोधप्रस्ताव स्वीकृत गरी शोध कार्यका लागि अनुमति प्रदान गर्नुहुने र विभिन्न समयमा प्राविधिक सहयोग तथा अमूल्य सल्लाह दिनुहुने नेपाली केन्द्रीय विभागका प्रमुख प्रा.डा. कृष्णप्रसाद घिमिरेज्यू लगायत नेपाली केन्द्रीय विभागका सम्पूर्ण आदरणीय गुरु तथा गुरुआमाहरू प्रति हार्दिक आभार तथा कृतज्ञता ज्ञापन गर्दै शोधकार्यको निम्ति आवश्यक सामग्री उपलब्ध गराइदिने त्रि.वि.केन्द्रीय पुस्तकालय तथा नेपाली विभागीय पुस्तकालय प्रति आभार प्रकट गर्दछु ।

बाह्रदशी गाउापालिकामा प्रचलित लोकगीतहरूको सङ्कलन गर्ने क्रममा गाउापालिका गएको बेला शोधकार्यको लागि आवश्यक लोकगीत सङ्कलन गर्न सहयोग पुऱ्याउनु हुने मेरा आदरणीय मामा श्री थरेन्द्र बराल, मेरी प्यारी साथी चित्रा भट्टराई लगायत सहयोग गर्नु हुने सम्पूर्ण दाजुभाइ दिदीबहिनीहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद ज्ञापन गर्दछु ।

बाह्रदशी गाउापालिकाको शैक्षिक, सांकृतिक र सामाजिक गतिविधीका विविध पक्षका बारेमा जानकारी दिएर सहयोग पुऱ्याउनु हुने गाउापालिकाका उप-महासचिव श्री चेतनाथ न्यौपानेज्यू र मेरा आदरणीय ठूलाबुबा श्री गंगाप्रसाद अधिकारीज्यूको सहयोगलाई पनि म यहाा स्मरण नगरी रहन सक्दिन ।

मेरो शोधकार्यलाई पूर्णता दिनको लागि सहयोग गर्नुहुने मेरा सहपाठी साथीहरू क्रमशः तीर्थ ढुंगाना, माधवी भट्ट, दीपकचन्द ठकुरी लगायत चौथो सत्रका सम्पूर्ण साथीहरू प्रति हार्दिक धन्यवाद व्यक्त गर्दछु ।

मलाई अध्ययनका निम्ति आवश्यक सल्लाह, सुझाव र हौसला प्रदान गर्दै शोधसामग्री सङ्कलन गर्न सहयोग गर्नुहुने मेरा आदरणीय बुबा श्री खगेन्द्रप्रसाद अधिकारी र आमा श्री कृष्णकुमारी अधिकारी र शोधपत्र तयार गर्दा विविध क्षेत्रबाट सहयोग पुऱ्याउनु हुने मेरा श्रीमान श्री ध्रुवराज शर्माको सहयोग पनि अविष्मरणीय रहनेछ ।

अन्त्यमा यस शोधपत्रमा समावेश भएका सम्पूर्ण लोकगीतहरू सुरक्षितसाथ सङ्ग्रह गरी राखेको जानकारी गराउादै यस शोधपत्रको आवश्यक मूल्याङ्कनका लागि त्रि.वि. नेपाली केन्द्रीय विभाग समक्ष प्रस्तुत गर्दछु ।

....
इन्दु अधिकारी
स्नातकोत्तर तह (२०७३/७४)
रोल नं. : ५
त्रि.वि. दर्ता नं. : ६-१-२-५७४-९८
चौथो सत्र क्रमाङ्क : २८०९४६
नेपाली केन्द्रीय विभाग, कीर्तिपुर ।

विषयसूची

पहिलो परिच्छेद

शोधपरिचय **१-५**

१.१ विषयपरिचय १

१.२ समस्याकथन २

१.३ शोधकार्यका उद्देश्यहरू २

१.४ पूर्वकार्यको समीक्षा २

१.५ शोधकार्यको औचित्य ४

१.६ शोधकार्यको सीमाङ्कन ४

१.७ सामग्री सङ्कलन र शोधविधि ४

१.८ शोधपत्रको रूपरेखा ५

दोस्रो परिच्छेद

बाह्रदशी गाउपालिका र लोकगीतको सैद्धान्तिक परिचय **६-१८**

२.१ विषयप्रवेश ६

२.२ बाह्रदशी गाउपालिकाको संक्षिप्त परिचय ७

२.२.१ भौगोलिक परिचय ७

२.२.२ सामाजिक जनजीवन ७

२.२.३ जलवायु ८

२.२.४ प्रमुख स्थलहरू ८

२.२.५ नदीनाला ९

२.२.६ शैक्षिक स्थिति ९

२.२.७ भाषा एवं साहित्य ९

२.३ लोकगीतको सैद्धान्तिक परिचय १०

२.४ लोकगीतको परिभाषा ११

२.५ लोकगीतको वर्गीकरण १३

२.६ लोकगीतका विशेषता १५

२.७ निष्कर्ष १८

तेस्रो परिच्छेद

बाह्रदशी गाउपालिकामा प्रचलित लोकगीतहरूको सङ्कलन र वर्गीकरण **१९-५५**

३.१ विषयप्रवेश १९
३.२ बाह्रदशी गाउापालिकाका लोकगीतहरू १९
३.२.१ बाह्रमासेगीत १९
३.२.२ कर्मगीत ३६
३.२.३ संस्कारगीत ३९
३.२.४ पर्वगीत ४३
३.३ लोकगीतको वर्गीकरण ४९
३.३.१ संरचनाका आधारमा वर्गीकरण ५०
३.३.२ सहभागिताका आधारमा वर्गीकरण ५१
३.४ निष्कर्ष ५५

चौथो परिच्छेद

बाह्रदशी गाउापालिकाका प्रचलित लोकगीतहरूको विश्लेषण ५६-१०२
४.१ विषयप्रवेश ५६
४.२ बाह्रमासे गीतको विश्लेषण ५६
४.१.१ एकोहोरी गीतको विश्लेषण ५७
४.१.२ दोहोरी गीतको विश्लेषण ६२
४.१.३ बालगीतको विश्लेषण ६५
४.१.४ सागिनी गीतको विश्लेषण ६९
४.१.५ भजनको विश्लेषण ७३
४.१.६ बालनको विश्लेषण ७६
४.३ कर्मगीतको विश्लेषण ८०
४.३.१ असारे गीतको विश्लेषण ८०
४.३.२ दााईगीतको विश्लेषण ८४
४.४ संस्कार गीतको विश्लेषण ८६
४.४.१ सिलोकको विश्लेषण ८७
४.४.२ खााडोको विश्लेषण ९०
४.५ पर्वगीतको विश्लेषण ९२
४.५.१ तीजेगीतको विश्लेषण ९३
४.५.२ भैलो र देउसी गीतको विश्लेषण ९७
४.५ निष्कर्ष १०१

पााचौा परिच्छेद

सारंश तथा निष्कर्ष **१०३-१०६**

५.१ सारांश १०३

५.२ निष्कर्ष १०४

परिशिष्ट

सन्दर्भ सामग्री